

Theologia Civilis, ως «τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως»

Κωνσταντίνος Ι. Γεωργιάδης

Θεολόγος (Δρ) – Νομικός ΑΠΘ, Εκπαιδευτικός

konigeorg@gmail.com

Ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του δεν υπεισέρχεται σε μια συζήτηση του ποιού από τα «ὀρθὰ πολιτεύματα» (μεταξύ της βασιλείας, της ἀριστοκρατίας και της πολιτείας) είναι το απολύτως κράτιστον και ποιό το χείριστον. Ενώ οι «παρεκβάσεις» αυτών αφορούν αποκλειστικά στο καθένα, τη στιγμή που και η αξία ή η απαξία εκάστου εξαρτάται από τις δεδομένες ιστορικές συνθήκες της Πόλεως, δεν ἐγκείται ούτε στο σημείο αυτό το μείζον ουσιώδες ζήτημα. Πριν από τη μορφοποίηση του όποιου πολιτεύματος προηγείται το «κυριώτατον» της Πόλεως, το «δίκαιον», το οποίο, αν και αποτελεί θεωρητική έννοια, ουδόλως παραμένει ασαφές, παρά νοηματοδοτείται συγκεκριμένα, ειδικά δε στο Σταγίριτη. Ἦδη από τα *Ἠθικά Νικομάχεια* ορίζεται ως η *κράτιστη των αρετών*, που ασκείται κάθε άλλο παρά προς ἴδιον ὄφελος, αλλά χάριν της *εὐδαιμονίας* τρίτου. Τι αξία, λοιπόν, μπορεί να έχει το εἶδος του πολιτεύματος, δημοκρατικού ή αυταρχικού, αν με την απουσία της αρετής της δικαιοσύνης ουδόλως υφίσταται Πόλις;

Το «δίκαιον» είναι φυσικό να μεταβάλλεται ανά εποχή και τόπο ανταναικλώντας το επίσης διαρκώς μεταβαλλόμενο πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Αυτό δεν σημαίνει ότι, ὅποιο περιεχόμενο και αν λαμβάνει, η αξία του για τη σύσταση της Πόλεως δεν είναι απόλυτη. Εν προκειμένω, δεν γίνεται λόγος για μια μάζα πολιτών, χωρίς προσωπική στάση για τα πράγματα, αλλά για το *ὁμονοεῖν*, τον κοινό τρόπο σκέψης, ένα ενιαίο λογισμικό, η ἔλλειψη του οποίου δεν συνεπάγεται τη γόνιμη διαφωνία, αλλά την αδυναμία συνεννόησης ὁπότε και το συνακόλουθο χάσμα και την κατάρρευση της Πόλεως.

Ο Αριστοτέλης, επικαλούμενος το «δίκαιον», μας ἀνάγει ἔμμεσα στο «νοῦ», ἄλλως συνείδηση, την οποία είτε ως *κοσμική* ή *συλλογική* είτε ως *ατομική*, έχει ἤδη εξετάσει υποδειγματικά ως *αρχαῖος διδάσκαλος* σύνολης της ανθρωπότητας. Από αυτήν απορρέουν οι *κοινές ἔννοιες* των πολιτών, πάνω στις οποίες μπορούν να θεμελιώνονται οι πρώτες *αδιαμφισβήτητες γενικές αρχές* μιας επίσης συλλογικά αποδεκτής πολιτειολογίας είτε και να επαναξιολογείται κατά περίπτωση η ορθότητα των νόμων και των θεσμών. Κάτι, λοιπόν, προηγείται πριν θεσπιστεί το ὅποιο πολίτευμα της ὁποιας Πόλεως, ένα *ἀφήγημα* περί θεοῦ, κόσμου και ἀνθρώπου, που γεννά πολιτική θεωρία, γραπτό δίκαιο, θεσμούς, *Συντάγματα*, ὕμνους και σημαίες ως *εθνικά σύμβολα*, εν εἶδει των *ιδανικῶν του ἔθνους*, ἀκόμη δε και ημερολόγιο και ἀργίες. Αυτό ισχύει είτε για την ἀρχαιότητα της *μυθολογίας* είτε για το μεσαίωνα της *θεολογίας* είτε και για τους νεωτερικούς χρόνους της *επιστήμης*, τη στιγμή που και αυτές οι κατηγοριοποιήσεις μπορούν να αποδειχτούν σχετικές. Η ὅλη δε συζήτηση χαρακτηρίζεται ως *θεολογική*, αφού διεξάγεται στο επίπεδο του θεοῦ, υπό την ευρεία ἔννοια του *απολύτου*, και μάλιστα με ἀντικείμενο τη συνείδηση, ὅπου ἤδη οι *ἔλληνες φιλόσοφοι*, με ἄξονα τον Αριστοτέλη, ἔχουν ἀναζητήσει ή ταυτοποιήσει το θεῖον.

Με ἄξονα την κλασική διάκριση της *Theologia Tripertita*, ὅπως τέθηκε υπό το Varro και για πρώτη φορά στην κλασική Ρώμη του Ιούλιου Καίσαρα, διερευνάται η σημασία, η αξία και η λειτουργικότητα της *Theologia Civilis* ως προστάδιο και ἀπόλυτο πρότυπο στη σύσταση της Πόλεως. Αυτή ἤδη έχει ταυτιστεί με το «δίκαιον», ἄλλως τη συλλογική συνείδηση, ἀπό ὅποια πηγή και αν έχει αυτή διαμορφωθεί, ὁπότε ἀκολουθῶς τίθεται το ερώτημα: ποῖός είναι αὐτός που μπορεί να την εκφράσει ἀυθεντικά, ὥστε δευτερογενῶς να την ἐπιβάλλει ή να την ἐμπνεύσει στους υπηκόους ή συμπολίτες του, ἀντίστοιχα; Εν προκειμένω, ως μελέτη περίπτωσης τίθεται: (α) η ἀρχαιοελληνική πόλις, στη συνεξέλιξη της με τη μυθολογία και τη φιλοσοφία, (β) το Imperium Romanum, μεταβαλλόμενου υπό την επικράτηση του χριστιανισμού, της νέας *Theologia Civilis*, (γ) οι ἀπολυτοποιημένες εν εἶδει θρησκείας ἀρχές του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμοῦ, καθῶς και (δ) πολιτειολογικά πρότυπα ἐξωγενή προς το λεγόμενο Δυτικό Πολιτισμό, ὅπως π.χ. της πολιτικής θεολογίας του Ισλάμ.